

Working paper 2002-20

**Process eller resultat?
Trender inom utvärdering av
svensk högskoleutbildning under 1990-talet**

LAILA ABDALLAH

UNDERLAG TILL PROJEKTET "TRENDER INOM UTVÄRDERING AV FORSKNING"

Institutet för studier av utbildning och forskning
Drottning Kristinas väg 33D
SE-114 28 Stockholm
www.sister.nu

ISSN 1650-3821

INTRODUKTION

När Stig Hagström tillträdde som universitetskansler i början på 1990-talet införde han en ny syn på kvalitetsgranskning inom högskolan. Genom en självreglerande process, där högskolorna och universiteten skulle ha huvudansvaret för kvalitetsarbetet, lades tonvikten på att utvärdera verksamheterna inom ramen för utbildningsprocessen. Hagström kan ha inspirerats av det amerikanska ackrediteringssystemet, som har en ganska lång tradition av ett mer processinriktat kvalitetsarbete (Abdallah 2000). Men denna idé kan också ha varit influerad av processinriktade utvärderingsmodeller från 1960- och 70-talet, då man försökte finna orsaken till de låga examensfrekvenserna i Sverige (Dahllöf 1997). Framväxten av dessa processinriktade utvärderingsmodeller kan ses som en reaktion på den centralstyrda utbildningsteknologiska planeringsmodellen, som dominerade i efterkrigstidens Sverige. Jag har därför valt att inledningsvis göra en översiktlig beskrivning av utvecklingen av de olika pedagogiska utvärderingsmodellerna mot bakgrund av utbildningssektorns förändringar från 1950-talet och framåt.

UTVECKLINGEN AV OLIKA UTVÄRDERINGSMODELLER

Under 1960- och 70-talet konkurrerade flera olika utvärderingsmodeller både i teori och i praktik och internationellt växte olika "skolor" fram inom det pedagogiska forskningsområdet. I Sverige försökte statsmakterna planera och styra det svenska utbildningssystemet utifrån vissa rationella principer. Dessa principer hade växt fram på 1940-talet, då några lundsiska forskare i statistik (Moberg & Quensel 1949) fick i uppdrag att utreda hur man skulle kunna öka dimensioneringen av det svenska utbildningssystemet. Grunden för denna utredning var både av ideologisk och praktisk natur: statsmakterna ville använda utbildningssystemet för social och regional utjämning (Dahllöf 1997). Inspirerade av industriella ideal var dessa *produktionsinriktade utvärderingsmodeller* dominerande under denna tidsperiod (Franke-Wikberg 1992). Under 1950-talet uppmärksammades en sjunkande grad av slutförda examina vid framförallt de fria fakulteterna i jämförelse med fackhögskolorna och de mer professionsinriktade fakulteterna (SOU 1957:24). Trots att man vidtagit åtgärder, som ökad lärartäthet och fler undervisningstimmar, var dessa låga examensfrekvenser bestående när Universitetspedagogiska utredningen följde upp detta på 1960-talet (Kim 1966).

År 1967 publicerade Urban Dahllöf boken *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp* (Dahllöf 1967). Den blev startpunkten för det som brukar kallas "det ramfaktorsteoretiska tänkandet" inom den pedagogiska forskningen och kom att utgöra basen för de *processinriktade utvärderingsmodellerna*. Grundläggande för denna tankegång var att studera elevgrupperingen som en ramfaktor för lärarnas undervisning och dess effekter på kunskapsresultaten. Det ramfaktorsteoretiska tänkandet lyfte fram frågan om att differentiera olika elevgrupperingar i en tid när en gemensam enhetsskola utvecklades under 1960-talet. Dahllöf menade att det ramfaktorsteoretiska tänkandet skulle tjäna som ett verktyg för ett *tänkande* kring mekanismerna i lärandeprocesserna och inte som en *teori* om sambandet mellan pedagogiska ramar, processer och resultat. Han har därför senare förtydligat att det ramfaktorsteoretiska tänkandet med "att man lyfte på locket till den svarta låda som dittills dolt information om de mellanliggande pedagogiska processerna". Genom att tillämpa ett ramfaktorsteoretiskt tänkande kunde man påvisa att studenterna inom högre utbildning inte var ineffektiva i sin planering och med målsättningen med sina studier. De var i själva verket rationella i sina val, men på andra grunder än vad de centrala planerarna hade föreställt sig. Återkommande utbildning mellan olika perioder av arbete hade blivit en realitet när examen inte längre krävdes för tillträde till olika yrken (Dahllöf 1999).

I mitten av 1970-talet utbröt en häftig utbildningsdebatt när det uppdagades att många utvärderingar visade dystra resultat i förhållande till målsättningen om social utjämning som statsmakterna hade haft med reformerna av utbildningssystemet (HSV 2001:8 R). En större geografisk jämlikhet hade uppnåtts genom en expansiv utbildningsvolym, men fortfarande svarade inte resultatet mot de målsättningar man haft om ökad jämställdhet och jämlikhet i utbildningen. De utvärderingar som hade gjorts var begränsade till hur väl resultaten uppfyllde målen, men gav väldigt lite eller nästan ingen information alls om vad som hände i själva utbildningsprocessen. Nya utvärderingsmodeller efterlystes för att kunna följa hela förloppet från statsmakternas utbildningspolitiska målsättning till process och resultat i utbildningen (HSV 2001:8 R).

I början av 1980-talet hade det produktionsinriktade tänkandet åter fått ökat inflytande. I grunden fanns ett behov av att effektivisera resurstilldelningssystemet, som man ansåg hade blivit ett för centralt styrt system och därmed tagit för stora byråkratiska proportioner. En diskussion om att decentralisera styrsystemet inom högre utbildning började ta fart och kraven på en ökad differentiering i högskolesystemet växte. Inom den pedagogiska forskningen fanns en reaktion mot de produktionsinriktade utvärderingarna, som ansågs alltför förenklade och gav missvisande beskrivningar av utbildningssystemets funktion (Franke-Wikberg 1992). Det betonades att man behövde utvärderingsforskning som belyste utbildningens resultat i relation till undervisningsprocessen utifrån de rådande samhällsliga och utbildningsmässiga förutsättningarna, snarare än att fokusera på kortsiktiga och lätt mätbara utfall (Franke-Wikberg 1989). Den *teori- och förklaringsinriktade utvärderingsansatsen* hade det ramfaktorsteoretiska tänkandet som grund, men lyfte fram vikten av att formulera en referensram kring det som skulle utvärderas i den högre utbildningen. Denna ansats har även kallats för "teoriinriktad utvärdering" som en reaktion på de övriga varianter som utvecklats utifrån en processinriktad utvärderingsmodell. En teoriinriktad utvärdering skulle generera teoretisk kunskap om utvecklingsförloppet från central till lokal nivå. På så sätt skulle den ge utvärderaren en förståelse utifrån en teoretisk referensram för hur högskoleutbildningarna utformades på lokal nivå (Franke-Wikberg 1992).

Under 1990-talet har universitetens och högskolornas verksamheter blivit alltmer ansträngda till följd av att resurstilldelningen inte ökat i samma takt som mängden studenter. Även om resursvolymen inte nödvändigtvis behöver vara en indikator på utbildningskvaliteten, hänvisar Högskoleverket till resursbrist som en bakomliggande faktor till att man ifrågasatt åtta examensrätter vid de senaste nationella kvalitetsgranskningarna. Att kvaliteten försämrats på dessa utbildningar beror framförallt på lärarbristen, anser Högskoleverket (HSV 2002). När högskolornas kvalitet ifrågasatts har det blivit allt viktigare att synliggöra utbildningarnas resultat i utvärderingarna. Det finns flera motiveringar till detta. Internationellt växer kraven på att mäta studenternas "outcome" vid en akademisk examen för att kunna jämföra kvaliteten på den högre utbildningen i olika länder (Abdallah 2000). Denna diskussion har också fått ett visst gehör i Sverige. Ökad konkurrens om akademiker på den internationella arbetsmarknaden och

internationaliseringen medför ett ökat behov av att kunna ekvivalera examina mellan olika länder. Detta framkommer inte minst i diskussionen om att det svenska utbildningssystemet inte har "masters degree", som nu finns i en rad andra europeiska länder, och inte heller MBA-utbildningar i formell mening.

Inom de professionella yrkeskärerna finns det en stigande oro för att utbyggnaden av högskolan under 1990-talet har medfört en försämrad utbildningskvalitet och därmed bidragit till en urholkning av de akademiska professionernas status. I vilken utsträckning de professionella yrkeskärernas synpunkter har påverkat utformningen av Högskoleverkets utvärderingsverksamhet är svårt att avgöra. Däremot är det tydligt att intresset för kvalitetsfrågor inom högre utbildning ökat från de professionella organisationerna under 1990-talet (Abdallah 2000), vilket kan ha påverkat inriktningen mot en mer resultatnriktad kvalitetsdiskussion.

OLIKA TYPER AV UTVÄRDERINGAR UNDER 1990-TALET

Efter 1993 års högskolereform inrättades ett kanslersämbete som skulle ansvara för utvärderingarna av högre utbildning på nationell nivå. Kanslersämbetet hade även till uppgift att hitta nya former för att säkra kvaliteten i en allt mer mål- och resultatnriktad styrning av den högre utbildningen.

Inriktning mot granskning av kvalitetsarbete

När Stig Hagström blev universitetskansler och chef för kanslersämbetet efter högskolereformen förespråkade han en mer processinriktad utvärderingsverksamhet. Hagström problematiserade kvalitetsbegreppet och lanserade det som ett dynamiskt begrepp. Han menade att ett alltför resultatnriktat tänkande skulle leda till den omöjliga uppgiften att försöka finna statiska kvalitetskriterier (HSV 1995:I R). Kvalitetsarbetet vid landets högskolor och universitet skulle istället utvecklas till en självreglerande förändringskraft. Tanken var att förena den allt mer resultat- och målinriktade styrningen av högre utbildning med det processinriktade tänkandet som växt fram inom den pedagogiska forskningen och kvalitetstänkandet inom industrin. Hagström la fast en linje - "granska för att främja" - som syftade till att öka lärosätenas autonomi. Kvalitetsarbetet syftade till en självförbättrande process som gick under devisen "kvalitet är inte en destination utan en resa" (Bauer 1998). Fortfarande skulle det

finnas en viss grundläggande standardisering av kvalitetsbegreppet, bestående av de krav och specifikationer från statsmakterna som lärosätena måste uppfylla, men det dynamiska begreppet skulle lämna utrymme för en mer föränderlig och utvecklingsbar process anpassad efter olika förutsättningar och inriktningar i verksamheterna. På så sätt ville man förena en lokal självförbättringskultur med önskemål om differentiering av utbildningarna.

I internationella sammanhang brukar man skilja på *assessment* (bedömning av kvalitet) och *audit* (granskning och bedömning av kvalitetsarbete). De svenska lärosätena blev introducerade till det sistnämnda. Granskningen skulle omfatta hela lärosäten, något som på engelska brukar kallas för *institutional evaluation*, och som syftade till att bygga upp system för att säkra och förbättra kvaliteten. De ”granskningsprogram” som startades mellan åren 1995-1998 ute på lärosätena omnämns som lite av en ”kulturrevolution” i en av Högskoleverkets skrifter (HSV 2001: 8 R), eftersom lärosätena fick ansvar för att själva bygga upp egna kvalitetssäkringssystem. Ledningen för lärosätet var den som ytterst skulle vara drivande och ansvara för arbetsprocessen. Högskoleverkets roll var att avgöra om det fanns ett medvetet och systematiskt arbetssätt. Genom att granska och bedöma kvalitetsarbetet skulle myndigheten säkerställa etablerandet av en självförbättringskultur inom högskolan. Aspekter som självreglering och lärande, långsiktighet, internationellt perspektiv, tydligt ledarskap, samverkan med intressenter, jämställdhet och studenten i centrum utpekades som viktiga faktorer i kvalitetsarbetet. Mellan åren 1999 - 2001 genomfördes en andra omgång av bedömningar av lärosätenas kvalitetsarbete, som syftade till att följa upp de rekommendationer som givits i de tidigare bedömningarna. Dessutom ville man i denna bedömningsomgång också inkludera de lärosäten som inte prövats tidigare. Den andra bedömningsomgången har visat att en del lärosäten numera bedriver ett framgångsrikt kvalitetsarbete, medan en del fortfarande är i de inledande faserna. Regeringen har därför aviserat att bedömningarna även i fortsättningen ska genomföras, men i en betydligt enklare utformning (HSV 2002).

Trots förberedelser med ett antal pilotprojekt för att utarbeta metoder för kvalitetsarbete rådde betydande ”förvirring” ute på lärosätena om vad kvalitetsarbetet innebar. Bjørn Stensaker, forskare vid *Norsk Institutt for studier av*

Forskning og Utdanning (NIFU), har i en studie av Høgskoleverkets kvalitetsarbeide kommet fram til at metodiken i utvärderingarna inte varit tillräckligt tydlig. Vid åtskilliga tillfällen har kvalitetsarbetet landat i en granskning och bedömning av kvaliteten i verksamheten snarare än att man granskat kvalitetsarbetet. Stensaker förklarar detta med att de som var involverade i utvärderingsarbetet inte kunnat göra en distinktion mellan kvalitetsarbetet och en granskning av kvaliteten *per se*. Ju närmare utvärderarna stod kärnverksamheten, desto svårare har de haft att göra denna distinktion. En ytterligare förklaring kan vara att sekreterarna för rapporterna inte prioriterat att belysa metodarbetet bakom utvärderingarna och att arbetet utförts under stor tidspress. Stensaker kritiserar även Høgskoleverkets förhållningssätt till rapporterna och anser att rapporterna i högre grad borde nyttjas som underlag för dialog med lärosätena, snarare än som dom eller diagnos (HSV 1999:5 S).

Examensrättsprövningar

Examensrättsprövningar startades 1992 i samband med inrättandet av Kanslersämbetet. Sedan dess har över 400 ansökningar om rätt att utfärda magister-, kandidat- och högskoleexamen prövats av de centrala myndigheterna (HSV 2001:4 R). Examensrätterna är reglerade i högskoleförordningen där de erkända examina för lärosätena finns listade (*Høgskoleforordningen (1993:100)*, 6 kap. 4-5 §§ samt bilagorna 1-2). De enskilda utbildningsanordnarna har inga givna examensrättigheter, men för att få utfärda en examen måste även dessa lärosäten göra en ansökan om examensrätt (*Förordning om tillstånd att utfärda vissa examina (1993:956)*, bilaga i Lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina). Bidragande skäl för en examensrättsprövning kan vara möjligheten att ansöka om statliga anslag eller studiemedelsbeviljning för studenter (HSV 2001:4 R).

Høgskoleverket ser examensrättsprövningar som närmast jämförbara med "ackreditering" - en form av utvärdering som har sitt ursprung i Storbritannien och USA. Examensrättsprövningar och ackreditering har det gemensamt att de slår fast vissa minimikrav för erkännande och att prövningarna har en legitimerande och kontrollerande funktion. En annan likhet med ackreditering som Høgskoleverket hänvisar till är peer review-metoden, d.v.s. att en oberoende bedömargrupp granskar och lämnar sin bedömning av utbildningarna i fråga (HSV 2001:8 R).

De nationella kvalitetsgranskningarna av ämnen och program

De nationella kvalitetsgranskningarna av ämnen och program påbörjades i praktiken redan efter högskolereformen 1993. Det finns tre syften med de nationella kvalitetsgranskningarna: i) en strävan mot egen självvärdering och kvalitetsutveckling, ii) en ambition att vinna erkännande genom extern, kollegial bedömning och iii) en önskan att ge stöd för, och följa upp, lärosätenas egna kvalitetsförbättringar och se till att informationen når ut till det omgivande samhället. Institutionens/programmets/ämnets interna utbildningsprocess och resultat måste hämtas in för att uppnå en adekvat analys och en kvalitetsbedömning av verksamheten. Denna granskningsform ställer större krav på att olika kvalitetskriterier preciseras, vilket bl.a. innebär att det behövs tydligare formuleringar av verksamhetens målsättning från lärosätets sida (HSV 2001). Även forskarutbildningar blir numera granskade i de nationella utvärderingarna, som ett led i forskarutbildningsreformen från 1998 (SOU 1998:128).

Trots att denna typ av utvärdering startades ungefär samtidigt som de två andra typerna (utvärdering av kvalitetsarbete och examensrättsprövningar) har den inte uppmärksammats i lika hög grad av externa intressenter och allmänhet (HSV 2001:8 R). Kanske kan det bero på att de nationella kvalitetsgranskningarna inte har varit en prioriterad verksamhet före 1995 och mestadels fokuserad på att granska yrkesinriktade programutbildningar. Endast då särskilda skäl förelåg gjorde Högskoleverket nationella kvalitetsgranskningar av enskilda program eller ämnen. Vidare har Högskoleverket, i förhållande till högskolorna, haft en mer framträdande roll i de nationella kvalitetsgranskningarna än vad som har varit fallet i de andra två typerna av utvärderingar. Att de nationella kvalitetsgranskningarna inte använts i utvärderingsarbetet på högskolorna kan vara en orsak till det svala intresset från både externa intressenter och akademien.

FÖRÄNDRAD FÄRDRIKTNING PÅ 2000-TALET

År 1999 tillträdde Sigbrit Franke som universitetskansler och chef för Högskoleverket. Det var i en tid när det fanns en växande kritik mot att

utvärderingen av kvalitetsarbetet inte lett till en påvisad förbättrad kvalitet ute på lärosätena (HSV 2001:8 R). Debatten väcktes bland annat av externa intressenter (professionella yrkeskärer och arbetsgivare), som menade att utvärderingarna borde syfta till en bedömning av kvaliteten i sig och inte av kvalitetsarbetet på högskolor och universitet. De ansåg dessutom att det var svårt att få inblick i Högskoleverkets granskningsarbete och visste därför för lite om kvaliteten i den högre utbildningen. Många studenter tyckte att det fanns ett otydligt syfte med kvalitetsarbetsutvärderingarna och att de inte infriat förhoppningarna om en kvalitetsförbättring av undervisningen. Studenterna ville även att informationen om den högre utbildningens kvalitet skulle finnas mer lättillgänglig. Kritiken ledde bland annat till att tidskriften Moderna Tider, med inspiration från brittiska och amerikanska tidningar, genomförde en rankning av svenska lärosäten under våren 1999. Det som var anmärkningsvärt och nytt med denna rankning var att den tillät *jämförelser* mellan lärosätena, vilket inte hade gjorts tidigare (Moderna Tider, nr 102/99). En del menade att Högskoleverkets kvalitetsarbetsbedömningar borde användas på liknande sätt för att jämföra lärosäten emellan. Högskoleverket har gjort en särskild kvalitetsgranskning där man jämfört lärosäten emellan med avseende på tre kvalitetsaspekter - studentinflytande, social och etnisk mångfald och jämställdhet (HSV 2000:8 R).

Regeringen tillmötesgick kravet på ett mer transparent och övergripande utvärderingssystem genom att lägga fram ett förslag till riksdagen som innebar att de nationella kvalitetsgranskningarna skulle koordineras med en omprövning av examensrätterna (Prop. 1999/2000:28). Propositionens fastställande i riksdagen blev ett steg mot ett "metakvalitetssäkringssystem". Genom att använda högskolornas målbeskrivningar som grund för att utforma olika kvalitetsindikatorer kan man finna sätt att "mäta" akademikers färdigheter efter avslutad utbildning. Att använda resultatet av en slutförd högskoleutbildning som en indikator på kvaliteten i undervisningen har sålunda blivit styrande för Högskoleverkets utvärderingsverksamhet. Nya kvalitetsaspekter, som bland annat betonar studenternas och doktorandernas möjligheter att genomföra utbildningen (d.v.s. förkunskaper, förståelse och motivation, arbetsmiljö, lärarkompetens, utbildningens målsättning, innehåll, organisation och forskningsanknytning, bibliotek samt lokaler) har därmed kommit i fokus (HSV 2001:8 R). En omprövning av högskolornas

samtliga examensrätter görs för närvarande utifrån dessa kvalitetsaspekter (se Högskoleverkets nationella utvärderingar för år 2002) och examensrätterna ska sedan omprövas i periodiska cykler om sex år tillsammans med de nationella kvalitetsgranskningarna. Med dessa förändringar mot ett mer övergripande kvalitetssäkringssystem försöker man förena resultat och process inom ramen för Högskoleverkets utvärderingsverksamhet.

DISKUSSION

Framväxten av olika typer av utvärderingar av den högre utbildningen i Sverige har influerats från många olika håll. Utbildningsexpansionen har vägletts av en politisk strävan att utjämna de sociala och geografiska skillnaderna. Denna utbildningssideologi finns delvis kvar idag, men präglas inte av samma teknokratiska centralstyrning som under 1960- och 70-talet.

Det svenska kvalitetssäkringssystemet av högre utbildning har rört sig i ett aktörslandskap där man har försökt förena ett verksamhetsperspektiv med ett centralstyrningsperspektiv. Idéer, tankar och visioner om utvärderingsverksamheten kommer från olika aktörer både inom och utanför akademien, från de partipolitiska organen och från statsmakterna. Idag har alltså fler aktörer än staten inflytande över utformningen av den högre utbildningen. Olika aktörer har sålunda fått större betydelse *för vem* dessa utvärderingar görs, och *hur och vem* som genomför dem, än vad som tidigare varit fallet. Samtidigt kan dessa idéer endast omsättas i handling genom en politisk beslutsprocess eftersom utbildningssystemet huvudsakligen är statligt ägt. Statsmakterna har således ett starkt inflytande över dessa förändringsprocesser.

Inom ramen för Högskoleverkets arbete med utvärderingar och utveckling av nya kvalitetsgranskningssystem har Högskoleverket etablerat en rådgivande grupp, ett "Advisory Board", som består av ett antal internationellt kända forskare. Denna grupp menar att man för att differentiera den högre utbildningen bör undvika en standardisering av fasta bedömningskriterier. De ser istället utvecklingen av olika kvalitetskriterier som ett huvudsyfte med Högskoleverkets utvärderingar (HSV 2002). Vissa utländska forskare (Massaro 1997 och van Vught 1997) som har

granskat Högskoleverkets olika typer av utvärderingar har ifrågasatt den traditionella centralstyrningen av den svenska utvärderingsverksamheten. De anser att initiativet måste komma inifrån verksamheterna i en lokal självreglerande process och inte utifrån. Deras argument bygger på att akademien traditionellt skapar sin egen trovärdighetssfär och att styrning utifrån ger begränsade förbättringseffekter.

Samtidigt som Högskoleverket har integrerat kollegial granskning i utvärderingsverksamheten måste man förhålla sig till krav från externa intressenter om en ökad professionalisering och specialisering av olika kunskapsyrken. Eftersom akademikeryrkena tenderar att bli alltmer specialiserade blir kvalitetskriterier som till exempel studenters "outcome" allt viktigare. Det skulle innebära ett större mått av resultat- och målinriktat tänkande i utvärdering, men går ändå inte helt i linje med de produktionsinriktade utvärderingsmodellerna eftersom kvalitetskriterier som rör utbildningsprocessen finns med i diskussionen. Det utvärderingsarbete som nu pågår på Högskoleverket är ett sätt att försöka sammanföra den självreglerande förbättringsprocessen vid universitet och högskolor med kraven på en resultat- och målinriktad utvärdering. Dagens metakvalitetssäkringssystem är i så fall ett försök att förena både ett resultat- *och* ett processinriktat tänkande i utvärderingen av högre utbildning.

REFERENSER

- Abdallah, Laila 2000: *Amerikansk ackreditering av högre utbildning* Stockholm: SACO-rapport
- Bauer, M. (red.) 1998: *Kraften ligger i det okända*. En festskrift till Stig Hagström, Universitetskansler 1992-1998. Stockholm: Höskoleverket
- Dahllöf, U. 1967: *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp*. Göteborg Studies in Educational Science 2. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Dahllöf, U. 1997: "Utvärdering och uppföljning i kvalitets- och förbättringsarbete: Några huvuddrag och reflexioner". *Kvalitet- och förbättringsarbete vid universitet och högskolor: Föredrag vid en konferens i Uppsala 9-10 januari 1997*. Höskoleverkets skriftserie 1997:4 S, s. 40-58.
- Dahllöf, U. 1999: "Det tidiga ramfaktorsteoretiska tänkandet: En tillbakablick". *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 1999, årg 4, nr 1, s. 5-29. ISSN 1401-6788.
- DN 2002: "Lärarbrist hotar högskolans kvalitet." *Dagens Nyheter*, 22/4 2002.
- Franke-Wikberg 1989: "Högre utbildning och utvärdering: Inblickar i amerikansk debatt och insikter för svensk utveckling." *Universitet och samhälle: Om forskning och vetenskapens samhällliga roll*, Nybom, T. (red.). Stockholm: Tidens Förlag
- Franke-Wikberg, S. 1992: *Utvärderingens mångfald – Några ledtrådar för vilsna utbildare*. Projektrapport 1992:4. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet, Forskning och utveckling för Högskolan.
- Förordning om tillstånd att utfärda vissa examina (1993:956)*, bilaga i Lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina
- HSV 1995:I R: *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och Högskolor: Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Höskoleverkets bedömningsarbete*. Stockholm: Höskoleverkets skriftserie.
- HSV 2000:8 R: *Lärosätenas arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald*. Stockholm: Höskoleverkets skriftserie
- HSV 2001:4 R: *Examensrättsprövning – utgångspunkter och tillvägagångssätt för Höskoleverkets examensrättsprövning* Stockholm: Höskoleverkets rapportserie
- HSV 2001:8 R: *Höskoleverkets utvärderingar – från bedömning av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet*. Stockholm: Höskoleverkets skriftserie.
- HSV 2001: *Höskoleverkets reviderade anvisningskrift för nationella ämnes- och programutvärderingar 2001-10-29*. Stockholm: Höskoleverkets skriftserie.
- HSV 2002: *Hur har det gått till? Höskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001*. Stockholm: Höskoleverkets skriftserie

Högskoleförordningen (1993:100), bilaga 1-2

Högskolelagen (1992:1434)

Kim, L. 1966: *Studieresultat för en inskrivningsårgång vid universitet och högskolor. Universitetspedagogiska utredningen II*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Lundgren, U. P. 1999: "Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering". *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 1999, årg. 4, nr 1, s. 31-41. ISSN 1401-6788

Massaro, V. 1997: "Learning from audit? –Preliminary impressions from a survey of OECD countries". *Quality assurance as support for processes of innovation: The Swedish model in comparative perspective*. Stockholm: Högskoleverket Studies

Moberg, S. & Quensel, C.-E. 1949: *1945 års universitetsberedning IV. Studenternas sociala ursprung betyg i studentexamen, vidare utbildning yrkesval m.m.* En statistisk undersökning av 1930, 1937 och 1943 års studentårgångar. SOU 1949:48. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

Moderna Tider, nr 102/99: "Moderna Tider Universitet: Vi som vet bäst! (och vi som vet minst): Alla talar om rankning. Vi gjorde en." Specialektion i *Moderna tider*, April, nr 102, 1999.

Prop. 1999/2000: 28: "Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan." Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 1957: 24: *Den akademiska undervisningen: Forskarrekryteringen: 1955 års universitetsutredning I*. Stockholm: Ecklesiastiskdepartementet.

SOU 1998: 128: *Forskningspolitik*. Betänkande från Kommitté "Forskning 2000". Stockholm: Utbildningsdepartementet

Stensaker, B. 1999: *Dom, diagnose, dialog? En studie av Högskoleverkets gransknings- og bedømmerrapporter 1995-1998*. HSV 1999:5 S. Stockholm: Högskoleverkets skriftserier

van Vught, F. 1997: "To innovate for quality". *Quality assurance as support for processes of innovation: The Swedish model in comparative perspective*. Stockholm: Högskoleverket Studies

TIDIGARE ARBETSRAPPORTER/WORKING PAPER

- 2001:1 Alexander Kanaev & Albert Tuijnman : *Prospects for Selecting and Using Indicators for Benchmarking Swedish Higher Education*
- 2001:2 Lillemor Kim, Robert Ohlsson & Ulf Sandström : *Kan samverkan mätas? Om indikatorer för bedömning av KK-stiftelsens satsningar*
- 2001:3 Jenny Beckman, Mats Brenner, Olle Persson & Ulf Sandström : *Nya arbetsformer inom diabetesforskning – studier kring en nätverkssatsning*
- 2001:4 Ulf Sandström : *Om den svenska arkitektur-, bostads- och stadsbyggnadsforskningens karaktär*
- 2001:5 *Verksamhetsberättelse 1999-2000*, Föreningen för studier av forskning och utbildning
- 2001:6 *Kunskapssystem i förändring*, Verksamhetsprogram 2001-2003
- 2001:7 Martin Meyer : *Science & Technology Indicators Trapped in the Trippel Helix?*
- 2001:8 Bo Persson : *Reluctant Agencies : Sectorial Agencies and Swedish Research Policy in the 1980s*
- 2002:9 Sverker Sörlin: *Cultivating the Places of Knowledge*
- 2002:10 Lillemor Kim: *Masshögskolans paradoxer – fem inlägg i den svenska högskoledebatten*
- 2002:11 Henry Etzkowitz: *The Triple Helix of University - Industry - Government : Implications for Policy and Evaluation*
- 2002:12 PREST, University of Manchester: *A Comparative Analysis of Public, Semi-Public and Recently Privatised Research Centres*
- 2002:13 Maria Wikhall: *Culture as Regional Attraction : Migration Decisions of Highly Educated in a Swedish Context*
- 2002:14 Göran Friberg: *Svenska Tekniker 1620-1920 : Om utbildning, yrken och internationell orientering*
- 2002:15 Hans Löf & Almas Heshmati: *The Link Between Firm Level Innovation and Aggregate Productivity Growth : A Cross Country Examination*
- 2002:16 Sverker Sörlin: *Fungerar forskningssystemet?: Några strategiska frågor för strategisk forskning*
- 2002:17 Tobias Harding, Ulf Sandström, Sverker Sörlin & Gella Westberg: *God avkastning på marginellt risktagande? Bidrag till en utvärdering av nordiskt forsknings-samarbete inom ramen för NOS.*
- 2002:18 Ingrid Schild & Sverker Sörlin: *The Policy and Practice of Interdisciplinarity in the Swedish University Research System*
- 2002:19 Henrik Karlsson: *Konstnärlig forskarutbildning i Norden*

